

Verulegt brot Bandaríkjanna á samningi um höfuðstöðvar Sameinuðu þjóðanna og málið fyrir varanlegri flutningi til Genfar

Sameinuðu þjóðirnar eru til staðar til að bjóða upp á alþjóðlegt vettvang þar sem fullvalda ríki ræða á jafnréttisgrundvelli. Þessi meginregla um alþjóðleika er aðeins framkvæmanleg ef öll aðildarríki geta fengið aðgang að höfuðstöðvum samtakanna án pólitískrar mismununar.

Höfuðstöðvasamningurinn frá 1947 milli Sameinuðu þjóðanna og Bandaríkjanna staðfesti þessa meginreglu. Bandaríkin, sem gestgjafarríki, lofuðu að hindra ekki ferðir fulltrúa aðildarríkja til og frá höfuðstöðvum SP. Samt sýna nýlegir atburðir – einkum **synjun um vegabréfsáritun til palestínsku sendinefndarinnar** í september 2025 og **afturköllun vegabréfsáritunar Gustavo Petro, forseta Kólumbíu**, nokkrum dögum síðar – að Bandaríkin hafi brugðist þessu loforði. Þetta eru ekki einangraðar mistök heldur hluti af pólitísku mynstri sem beinist að gagnrýnendum utanríkisstefnu Bandaríkjanna í Miðausturlöndum.

Slík hegðun felur í sér *verulegt brot* á höfuðstöðvasamningnum. Samkvæmt alþjóðalögum gefur verulegt brot hinni aðilanum – í þessu tilfelli Sameinuðu þjóðunum – rétt til að fresta eða segja upp skuldbindingum sínum. Allsherjarþingið, sem nýtir vald sitt samkvæmt **20. grein sáttmála SP**, ætti að bregðast við með því að flytja fundi sína varanlega til Genfar.

Lagafræðilegur grundvöllur: Verulegt brot á höfuðstöðvasamningnum

13. grein höfuðstöðvasamningsins krefst þess að Bandaríkin tryggja óhindraðan aðgang fulltrúa aðildarríkja að fundum SP. Þessi skuldbinding er algjör: hún er ekki háð pólitísku innihaldi ræðu sendinefndar né tvíhliða samskiptum Bandaríkjanna og ríkis sendinefndarinnar.

Sönnunargögn um brot árið 2025

- **Synjun um vegabréfsáritun til palestínsku sendinefndarinnar:** Bandaríkin neituðu palestínskum embættismönnum, þar á meðal Mahmoud Abbas forseta, um vegabréfsáritanir, sem kom í veg fyrir persónulega þátttöku á allsherjarþinginu. Abbas ávarpaði þingið í fjarska þann 25. september 2025.
- **Afturköllun vegabréfsáritunar Gustavo Petro forseta:** Þann 27. september afturkallaði Bandaríkin vegabréfsáritun Petro skömmu eftir að hann tók þátt í

mótmælasamkomu til stuðnings Palestínu í New York og gagnrýndi utanríkisstefnu Bandaríkjanna gagnvart Ísrael.

- **Víðtækara mynstur:** Þessar aðgerðir passa inn í breiðari tilhneigingu Bandaríkjanna til að hindra sendinefndir sem taldar eru pólitískt óþægilegar.

Fyrirrennari frá 1988 er skýr: Þegar Bandaríkin neituðu Yasser Arafat um vegabréfsáritun kaus allsherjarþingið að halda fund sinn í Genf. Þetta sýnir bæði getu Bandaríkjanna til að brjóta skuldbindingar sínar og vald þingsins til að bregðast við.

Verulegt brot samkvæmt alþjóðalögum

60. grein **Vínarsamningsins um sáttmálarétt (1969)** skilgreinir verulegt brot sem brot á ákvæði sem er nauðsynlegt til að ná markmiði samningsins. Sjálfur tilgangur höfuðstöðvasamningsins er að tryggja alþjóðlegan aðgang. Endurtekin synjun og afturköllun vegabréfsáritana grafa beint undan þessu markmiði.

Sameinuðu þjóðirnar, sem aðili sem ekki brýtur gegn samningnum, eiga rétt á að lýsa samninginn ógildan.

Vald allsherjarþingsins til að flytja

20. grein sáttmála SP kveður á um að allsherjarþingið skuli koma saman „á þeim tíma og stað sem það sjálft ákveður.“ Þetta vald er óháð öryggisráðinu; engin neitunarvald er yfir fundarstöðum.

Þannig getur allsherjarþingið samþykkt ályktun sem:

1. Lýsir Bandaríkjunum í verulegu broti á höfuðstöðvasamningnum;
2. Staðfestir vald sitt til að ákveða fundarstað sinn;
3. Flytur fundi sína til Genfar.

Ef Bandaríkin mótmæla, tilheyrir deilan **Alþjóðadómstólnum (ICJ)**. 21. grein höfuðstöðvasamningsins kveður þegar á um gerðardóm og, ef hann mistekst, lögsögu ICJ. Allsherjarþingið gæti einnig óskað eftir **ráðgefandi áliti** samkvæmt 96. grein sáttmálans.

Hagnýt framkvæmd flutnings til Genfar

Genf hýsir nú þegar **Skrifstofu Sameinuðu þjóðanna í Genf (UNOG)**, **Alþjóðaheilbrigðismálastofnunina (WHO)**, **Alþjóðavinnumálastofnunina (ILO)**, **Flóttamannastofnun SP (UNHCR)** og margar aðrar stofnanir. Palais des Nations hýsti allsherjarþingið árið 1988 og hefur sýnt sveigjanleika í gegnum stórar ráðstefnur, síðast UNCTAD16 árið 2025.

Diplómatískar sendinefndir

Næstum öll aðildarríki halda nú þegar úti fastanefndum í Genf. Flutningur myndi krefjast útvíkkunar, en kostnaðurinn yrði vegið upp með sparnaði frá lokun eða minnkun skrifstofa í New York, þar sem fasteigna- og framfærslukostnaður er mun hærri.

Rammi gestgjafarríkisins

Sviss hefur langvarandi lagaramma fyrir starfsemi SP. Útvíkkaður gestgjafasamningur gæti verið samningaður á auðveldan hátt, miðað við núverandi hlutverk Genfar sem miðstöð SP.

Kostnaðurinn fyrir Bandaríkin

- **Atvinna:** Skrifstofa SP í New York ræður **7.500–8.000 starfsmenn**, margir þeirra bandarískir ríkisborgarar eða íbúar. Brottför þeirra myndi beint draga úr staðbundinni atvinnu.
- **Verktakar:** Veitinga-, hreinsunar-, flutninga- og ráðstefnuþjónustufyrirtæki myndu missa verulega samninga.

Tap tengd diplómatískum sendinefndum

- **Fastanefndir:** Lokun eða minnkun á ~190 diplómatískum sendinefndum í New York myndi draga úr eftirspurn eftir skrifstofum, íbúðum og stuðningsþjónustu. Þúsundir staðbundinna starfsmanna yrðu fyrir áhrifum.

Ferðapjónusta og gestrisni

- **Vika allsherjarpingsins:** Árlegur straumur þúsunda diplómata, fjölmiðla og frjálsra félagasamtaka sprautar milljónum inn í gestrisni- og ferðapjónustugeira New York.
- **Heildarframlag:** Rannsóknir áætla að SP-samfélagið skapi **3,69 milljarða dollara árlega** fyrir hagkerfi New York, sem styður um **16.000 störf**. Yfir áratug myndi uppsafnað tap nálgast **40 milljarða dollara**.

Táknrænn og strategískur kostnaður

- **Tap á mjúku valdi:** Að hýsa SP veitir Washington daglegan aðgang að leiðtogum heimsins. Flutningur myndi svipta landið þessum einstaka diplómatíska forskoti.
- **Geópolítískt ósigur:** Flutningurinn yrði túlkaður sem sönnun þess að ekki sé hægt að treysta Bandaríkjunum sem hlutlausu gestgjafarríki, sem grafa undan kröfu þeirra um forystu í reglubundinni alþjóðlegri skipan.

Fyrirsjáanleg mótrök Bandaríkjanna

- **Fullvalda réttur til landamæraeftirlits:** Bandaríkin gætu haldið því fram að ákvarðanir um vegabréfsáritanir séu fullvalda athafnir. Með því að undirrita höfuðstöðvasamninginn takmarkaði Bandaríkin hins vegar skýrt fullveldi sitt í þessu samhengi.
- **Öryggisréttlætingar:** Bandaríkin gætu vísað til hryðjuverka eða almenningsreglu. En kerfisbundin synjun gagnrýnenda, ekki öryggisáhættna, afhjúpar pólitískan ásetning.
- **Fjárlagaáhrif:** Washington gæti hótado að halda eftir 22% framlagi sínu til fjárlaga SP. En slíkar hótanir myndu aðeins styrkja skynjun á óheilindum og gætu flýtt fyrir fjölbreytni í fjármögnun SP.

Vegvísir fyrir allsherjarþingið

1. **Samþykkja ályktun** sem fordæmir vegabréfsáritanavenjur Bandaríkjanna sem brot á höfuðstöðvasamningnum og staðfestir vald allsherjarþingsins til að ákveða fundarstað sinn.
2. **Óska eftir ráðgefandi áliti frá ICJ** til að styrkja lagagrundvöllinn fyrir flutningnum.
3. **Semja við Sviss** um að útvíkka gestgjafasamninginn fyrir varanlega fundi allsherjarþingsins.
4. **Fasaður flutningur** sem hefst með fundi allsherjarþingsins 2026 í Genf, síðan útvíkkun til annarra höfuðstöðvaðgerða eftir þörfum.

Niðurstaða

Endurtekin hindrun Bandaríkjanna á sendinefndum með pólitískt hvöttum synjunum og afturköllunum á vegabréfsáritunum er *verulegt brot* á höfuðstöðvasamningnum. Allsherjarþingið er ekki skylt að þola þetta. Það hefur bæði lagalegt vald og hagnýt úrræði til að flytja fundi sína til Genfar.

Slíkur flutningur myndi valda Bandaríkjunum milljarða dollara efnahagslegu tapi og verulegu orðsporstapi, á sama tíma og hann staðfestir sjálfstæði og alþjóðleika Sameinuðu þjóðanna. Ef Bandaríkin mótmæla þessari ákvörðun, geta þau borið deiluna fyrir ICJ.

Tíminn er kominn fyrir Sameinuðu þjóðirnar til að grípa til afgerandi aðgerða. Til að vernda heiðarleika sinn, alþjóðleika og trúverðugleika ætti allsherjarþingið að flytja varanlega til Genfar.